

Na izvorištu prve američke božićne pjesme sjeverno od Meksika

Branko Brusar, Zagreb

*Pred cičom zimom ptičice
Dok k suncu prhahu,
Mjesto njih slaše anđele
Sam Giči Manitu.
Zvijezde oni tamnili,
Pred lovcima se orili:
"Isus se rodi kralj!
Rodi se kralj!
In excelsis gloria!"*

To je prva kitica božićne pjesme što se prvi put pjevala 1641. ili 1642. između jezera Huron i Simcoe u Ontariju u Kanadi. Sastavio ju je isusovački misionar, svetac i mučenik Jean de Brébeuf vjerojatno na francuskom, ali se sačuvala samo na huronskom kao prava narodna pjesma. Stotinu godina kasnije čuo ju je isusovac De Villeneuve od potomaka onih svega tristo Huronaca što su od dvadeset tisuća izbjegli pušci, strelici, sjekiri, nožu ili zarobljeništvu Irokeza i sklonili se u Kvebek. Villeneuve ju je preveo na francuski a kanadski pjesnik J. E. Middleton (1926.) na engleski.

Ta se pjesma skladno uklapa u svoju okolinu slikajući prirodu koju umjesto ptica oživljavaju anđeli. Mora da je bliska onim priprostim ljudima s kojima je i Jean de Brébeuf duboko suosjećao.

Računa se da je Huronaca u prvoj polovici sedamnaestog stoljeća bilo kojih dvadeset tisuća, iako su ih misionari izbrojili samo dvanaest tisuća na dvije tisuće ognjišta, u sedamsto koliba, tridesetidva sela i zaselka. Pred nadiranjem svojih davnašnjih neprijatelja Irokeza Huronci su se povlačili, da se napokon onom tristotinju ljudi što ih nije poginulo ili palo u zarobljeništvu Francuzi smiluju i prime ih u Kvebek. Isusovački su misionari ostajali s njima plaćajući to i svojim glavama: osmorica su proglašena svetim mučenicima: oci Chabanel, Lalement, Brébeuf, Jogues, Daniel, Garnier i laici Jean de Lalande i René Coupil. Dok su snovali da od svoje naseobine Ste. Marie učine glavni grad kršćanske Huronije, Irokezi su im te račune poremetili. Ali makar se činilo da je sve propalo,

glavni se cilj misionara polučio i bolje nego što se moglo očekivati: kršćanstvo se proširilo poput sjemena nošenog vjetrom. Kamo god zarobljeni Huronci stizali, onamo su ga i donosili, te su i misionari na nj nailazili kamo god dospijevali.

Materijalno siromaštvo ili bogatsvo relativni su pojmovi. Za predodžbe bijelaca Huronci su bili siromašni, kako im govori i božićna pjesma.

*Od kore strte krovište
Dječaka štitilo
A krzno trošno kuničje
Ljepotu ovilo.*

Olinjalo kuničje krzno i za njih same bio je znak siromaštva, ali ono ipak nije isključivalo veličinu duha, koja zrači i iz ovih stihova:

*Ni mjesec zimski jutarnji
Milinom nikada
Ne zasja kano slava što
Dijete ovjenča.*

To je izravan put od prirode k Bogu. Ublažujući Djetičevo siromaštvo, poglavice mu ne daruju zlato, tamjan i plemenitu mast, nego svoju dabrovinu, znak relativnog blagostanja: "Svi poglavice klekoše / I dabrovinu prostrše."

Gotovo bez ikakva otpora predali su se Huronci Irokezima, a tako i njihovi misionari, koji kao da su svoje mučeništvo držali prirodnim ishodom poziva.

Sačuvao se vjerodostojan spis koji govori o mučenjima koja su podnijeli isusovci Jean de Brébeuf i Gabriel Lalement. Istina, nije ga napisao očevicac, nego priprosti postolar Christophe Regnault izvještava nadbiskupa Rouena prema onomu što su mu ispriповjedili odbjegli zarobljenici Huronci, a on je sam pomnim pregledom osakaćenih tjelesa mučenika potvrdio to njihovo pričanje.

Kad su 16. ožujka 1649. Brébeuf i Lalement uhvaćeni, po Huroniji je haralo dvanaest tisuća Irokeza. Zatekli su isusovce na udaljenosti od pet kilometara od St. Marie, tako da su i sami stanovnici tog naselja vidjeli dim i čuli buku. Okrutno mučenje

misionara nadmašuje sve što se gleda na filmu ili čita u romanu. Svukli ih, vezali za stup, sputali im ruke, čupali nokte iz prstiju, tukli ih toljagama po svim dijelovima tijela. Unatoč svemu Brébeuf nije prestajao propovijedati. Jedan je huronski odmetnik, rugajući se krštenju, izlio po misionaru uzastopce tri kotla vrele vode. Na slabine i pod pazuh stavljali su mu užarene sjekire. Na petlju od grane nanizali su šest užarenih sjekira i stavili mu oko vrata. Opasali su ga gorućim korama natopljenim smolom. "Za svih tih muka otac Brébeuf trpio je kao stijena, neosjetljiv na vatru i plamen, čemu su se čudili i jadni krvožedni mučitelji." Da bi ga ušutkali, odsjekli su mu jezik i usne. Trgali mu meso s nogu i ruku, pržili i pred njim jeli, govoreći: "Vidiš jasno da s tobom postupamo kao s prijateljem, jer ćemo ti prouzročiti vječnu sreću: zahvali nam za ovo dobročinstvo, jer što budeš više trpio to će te Bog više nagraditi." Jedan ga skalpirao, drugi mu prezeo grudi i izvadio srce, spržio i pojeo. Hvatali su još toplu krv u dlanove i pili, ne bi li upili mučenikovu hrabrost.

Poslije tih događaja nije u Kanadi bilo isusovačkih misionara dvije stotine godina. Ste. Marie, koja je 18. veljače 1644. papinskim dekretom proglašena hodočasničkim svetištem, prvim sjeverno od Meksika, više nije postojala: prerasla ju je divljina. Međutim, zalaganjem pojedinaca mjesto je ponovno otkriveno. Osam isusovačkih mučenika proglašeno je 21. lipnja 1925. blaženima a na isti dan godinu dana kasnije ondje je otvorena crkva. Već 29. lipnja 1930. blaženici su proglašeni svetima. Otac Denis Hegarty pronašao je 17. kolovoza 1954. nedvojbeno Brébeufov grob, s pločom s njegovim imenom. Lamentov grob još nije pronađen. Međutim, vjerno je rekonstruirana i Ste. Marie, tako da je cijeli onaj kraj poprimio povijesno-vjerski značaj.

Rimokatolički kapelan Sveučilišta McMaster u Hamiltonu, Ontario, Kanada, Gerald H. Gallagher, S. J., poveo je francusku Kanađanku gđu Yvonne Labelle, tada tijekom godine nastavnicu a ljeti studenticu, i mene 11. srpnja 1969. u pohod Midlandu i novoj Ste. Marie.

Veličanstvena crkva sa dva tornja diže se na obronku brežuljka kojemu je na vrhu drvena piramida-vidikovac na dolinu rijeke Wye i jezero Huron. Uz ušće Wye nalazi se Ste. Marie, skupina drvenih zgrada ograđenih palisadom. Iznutra su nastambe, ognjišta, radionice, šatori od drvene kore, kapelica sv. Josipa. U jednoj je zgradi grob oca Brébeufa. Kanal,

prepriječen pomičnim ustvama, dolazi u samu Ste. Marie, tako da unutra mogu kanoe s robom i putnicima.

Jedino se stanovnici Ste. Marie nisu mogli rekonstruirati, iako se svuda osjeća njihova nazočnost. Ipak smo naišli na jednu ovozemaljsku obitelj-crvendačevo gnijezdo na stropu, puno mladih, odakle nas je mimo gledao roditelj što je upravo bio donio hrane. Prije tri stotine godina sigurno se ondje gnijezdilo još i više ptica. Naišli smo i na jednog čovjeka koji onamo pripada više nego mi, člana plemena Ojibway, onoga koje je protjeralo Irokeze i tu se nastanilo. Demonstrirao je kako se usitnjava kamen u prašinu i od njega prave lonci. Izmijenili smo nekoliko riječi posve iskreno. Oči su mu se zaiskrile kad je čuo s kakvim sam oduševljenjem čitao indijanske romane Karla Maya, i kako je taj pisac predobio naraštaje evropske mladeži za njegove sunarodnjake. Napomenuo je mučeništvo Brébeufa i drugih: kao da se nikako nije mogao oteti teškom dojmu tog divljaštva. Ali je dodao da su prvi uzrok onih krvoločnih događaja bili bijelci koji su se u svojim trgovačkim razračunavanjima služili Indijancima.

Znao je za moj narod i sretao mnogo Hrvata.

Tisuće iseljenih Hrvata hodočaste sa stotina kilometara udaljenosti, umjesto u Sinj i Bisticu, u to najveće kanadsko svetište. Da su zapažena skupina, svjedoči i poseban letak tiskan hrvatskim jezikom: i spominju ih kao hodočasničku skupinu (J. G. Shaw, *Saints Lived Here* — Sveci ovdje življahu, str. 42). Glavno proštenje je 26. rujna svake godine. Tu sad doseljeni Hrvati mole za svoje potrebe, a neki možda i za sretan povratak u domovinu: jedan je tako posve sigurno učinio.

Opraštajući se od Ste. Marie, nisam se mogao oteti turobnoj pomisli na zemlju Huroniju bez Huronaca. Propali su i pobijedjeni i pobjednici, i *circulus vitiosus* se nastavlja. Mogao bi se prekinuti kad bi se poslušala poruka huronske božićne pjesme:

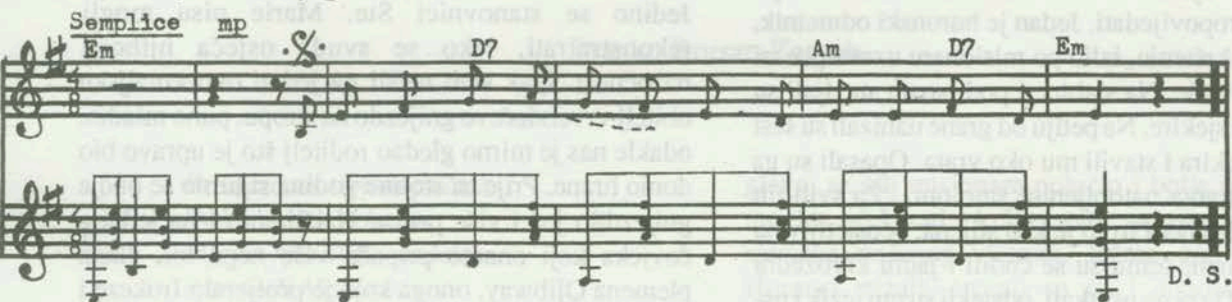
*O sinci šume slobodni,
To otac Manitu
Jedinca svoga darova
Da rodi vam se tu.
Sad kleknite da ispuni
Vas mirom, srećom, radosti.*

HURONSKA BOŽIČNA PJESMA
(ŽEZUS AHATONHJA)

J. E. Middleton (engleski)
B. S. Brusar (hrvatski, gitara)

Jean de Brébeuf

Semplice mp

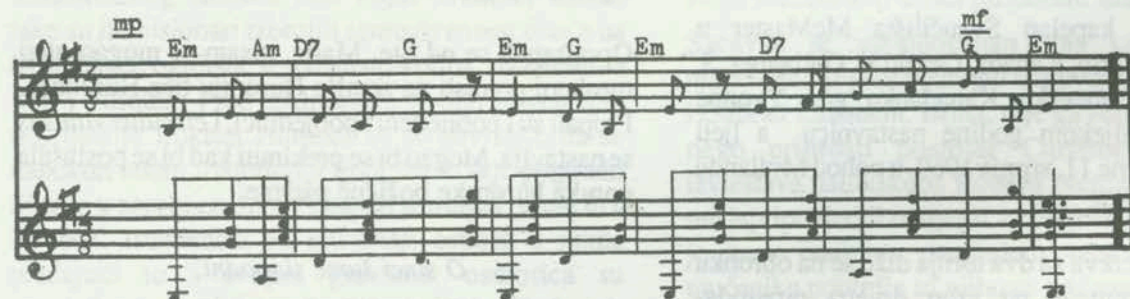
Huronski 1. E- ste-nja- lon de con-- ve Že- zus a- ha- ton- hja.
O- na- va- te- va d'o-- ki N'on van-da- skva-en- tak.

Hrvatski 1. Pred ci- čom zi- mom pti- či- ce Dok k sun- cu pr- ha- hu,
Mje- sto njih po- sla an- đe- le Sam Gi- či Ma- ni- tu.
2. Od ko- re str- te kro- vi- šte Dje- ča- ka št- ti- lo
A kr- gno tro- šno ku- nič- je Lje- po- tu o- vi- lo.
3. Ni mje- sec zim- ski ju- tar- nji Mi- li- nom ni- ka- da
Ne za- sja ka- no sla- va što Di- je- te o- vjen- ča.
4. O sin- ci šu- me slo- bo- dni, To O- tac Ma- ni- tu
Je- din- ca svo- ga da- ro- va Da ro- di vam se tu.

Hur. 1. E- na- o- šjen skva- tri- ho- tat N'on- van- di- lon- ra- ša- - ta:

Hrv. 1. Zvi- je- zde o- ni ta- mni- li, Pred lov- ci- ma se o- ri- li:
2. I lov- ce ta- mo do- če- ka Još grom- ča pje- sma an- đe- la:
3. Svi po- gla- vi- ce kle- ko- še I da- bro- vi- nu pro- str- še:
4. Sad kle- kni- te da is- pu- ni Vas mi- rom, sre- čom, ra- do- sti:

Hur. 1. Že- zus a- ha- ton- hja. A- ha- ton- hja! In ex- cel- sis glo- ri- a!

Hrv. 1-4. I- sus se ro- di kralj. Ro- di se kralj!